

Stella Olamba N'Djeka, Aila Pirkola & Maijaleena Seppälä

**PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN KOKEMUKSET SAADUSTA JA TOIVOTUSTA
TUESTA TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVISSÄ PALVELUISSA**

Haastattelututkimus pitkäaikaistyöttömille Vaalan kunnassa

**PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN KOKEMUKSET SAADUSTA JA TOIVOTUSTA
TUESTA TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVISSÄ PALVELUISSA**

Haastattelututkimus pitkäaikaistyöttömille Vaalan kunnassa

Stella Olamba N'Djeka, Aila Pirkola &
Maijaleena Seppälä
Opinnäytetyö
Syksy 2020
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Stella Olamba N'Djeka, Aila Pirkola & Maijaleena Seppälä

Opinnäytetyön nimi: Pitkäaikaistyöttömien kokemukset saadusta ja toivotusta tuesta työllistymistä edistävissä palveluissa

Työn ohjaaja: Seija Kokko & Kari Virolainen

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2020

Sivumäärä: 36+2

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Vaalan kunnan työllisyyspalvelujen kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemuksia heidän saamastaan tuesta työllisyyspalveluihin osallistumisen aikana sekä kuvailla minkälaista tukea asiakkaat toivovat saavansa. Aihe valikoitui omien mielenkiintojemme kautta sekä tilaajan mielipiteiden ja toiveiden kautta. Aihe on ajankohtainen, koska työttömyys on ilmiö, joka vallitsee koko ajan. Aloitimme raportin työstämisen ennen COVID-19 pandemiaa (koronavirus). COVID-19 aiheuttama pandemia sekä poikkeustila ovat nostaneet työttömyyden ilmiönä entistä enemmän esiin.

Opinnäytetyön tavoitteena on, että Vaalan kunta voisi hyödyntää tutkimuksen tuloksia palveluidensa kehittämisessä sekä työntekijät voivat saada uusia näkökulmia asiakaspalvelutyöhönsä. Tavoitteena on tuoda esille opinnäytetyömme myötä minkälaista tukea asiakkaat kokevat tarvitsevansa, jotta heidän asiakkuutensa työllisyyspalveluissa olisi tuloksellista ja tavoitteellista. Tutkimustehtäviksi nousi seuraavat kysymykset: Millaisia kokemuksia Vaalan työllisyyspalveluihin osallistuneilla pitkäaikaistyöttömillä on saamastaan tuesta sekä minkälaista tukea Vaalan työllisyyspalveluihin osallistuneet pitkäaikaistyöttömät asiakkaat olisivat toivoneet.

Toteutimme opinnäytetyön kvalitatiivisena tutkimuksena. Toteutimme aineistonkeruun teemahaastatteluna ja analysoimme haastattelujen tuloksia teemoittelemalla. Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään työttömyyteen liittyvää ja työllisyyttä edistävää lainsäädäntöä.

Yhteenvedona totesimme, että haastateltavat ovat tyytyväisiä saamaansa tukeen työllisyyspalveluilta. Tukea on saatu monipuolisesti, niin arkisiin asioihin kuin työllisyyteen liittyviin asioihin. Haastateltavat eivät osanneet eritellä toiveitaan tuen suhteen. Kaikki haastateltavat totesivat olevansa tyytyväisiä eivätkä keksineet kehitysideoita. Ainoastaan palveluiden löytämisessä osa haastateltavista kohtasi ongelmia. Palveluita voi olla vaikea löytää ja etsiä, kun elämäntilanne on täysin uusi. Maalaiskunnan haasteet nousivat esiin. Pienessä maalaiskunnassa ei ole niin paljon työmahdollisuuksia haastateltavien koulutuksiin nähden. Ja ylipäätään töitä ei ole niin paljon tarjolla kuin isommilla paikkakunnilla.

Asiasanat: pitkäaikaistyöttömyys, tuki, tuen tarve, toimintakyky

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme of social services

Authors: Stella Olamba N'Djeka, Aila Pirkola & Maijaleena Seppälä

Title of thesis: Experience of the long-term unemployed in desiring and receiving support in employment services

Supervisors: Seija Kokko & Kari Virolainen

Term and year when the thesis were submitted: Autumn 2020 Number of pages: 36+2

This thesis was made of cooperation with municipality of Vaala and their employment promotion services. The aim of this study was to be described long-term unemployed's experience about what kind of support they're getting and what kind of need of support they request during participation in employment promotion services. This subject was chosen by our interests and by interests from municipality of Vaala. Subject is topical, because unemployment is a phenomenon that dominates all the time. We started to work on our thesis before COVID-19 pandemic. Pandemic and also the state of emergency have brought up the subject of unemployment even more up.

Goal of the thesis is, that municipality of Vaala could utilize the results of the thesis in developing their services and also employees can get new perspectives to their customer work. Goal is to bring up what kind of support customers feel they need. We set two research tasks: what kind of experiences do the long-term unemployed who participated in Vaala's employment services have about the support they received and what kind of support would the long-term unemployed customers who participated in Vaala's employment services have wanted?

We conducted our thesis as a qualitative research. We conducted the data collection as a thematic interview and we analyze results as themed design. In addition, the thesis deals with legislation related to unemployment and promoting employment.

In conclusion we found that the interviewees are satisfied with the support they received from the employment promotion services. Support has been received in a variety of ways, both for everyday matters and for matters related to employment. The interviewees couldn't specify their wishes regarding support. All interviewees stated that they were satisfied and didn't come up with development ideas. Only some of the interviewees had problem finding services. Services can be difficult to find and seek when the life situation is completely new. The challenges of the countryside emerged. In a small rural area there are not so many job opportunities compared to the education of the interviewees. And in general, there is not as much work on offer as in larger localities.

Keywords: long-term unemployment, support, need of support, ability to function

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TYÖTTÖMYYS SUOMESSA.....	8
2.1	Työttömyyttä määrittelevä lainsäädäntö	9
2.2	Työllistymistä edistävät palvelut ja hankkeet	10
3	PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYDEN VAIKUTUKSET JA TUEN TARVE	12
3.1	Pitkäaikaistyöttömyyden määrittely	12
3.2	Tuen tarve voimavarana.....	13
3.2.1	Sosiaalinen, fyysinen ja psyykinen tuki	14
3.2.2	Aiemmat tutkimukset tuen tarpeesta	15
3.3	Työttömyyden ja toimintakyvyn välinen suhde	16
3.3.1	Työkyky osana toimintakykyä	17
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	19
4.1	Tutkimuksen tarkoitus	19
4.2	Tutkimuksen tavoitteet	19
4.3	Tutkimustehtävät	20
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	21
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus	21
5.2	Kohdejoukko.....	21
5.3	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	22
5.4	Aineistoanalyysi.....	23
6	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	24
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
7.1	Kokemukset ja käsitykset saadusta ja toivotusta tuesta	26
7.2	Nykytilanne palvelujen ja tuen suhteen	27
7.3	Johtopäätökset.....	28
8	POHDINTA	30
8.1	Oppimistavoitteet.....	30
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme idea syntyi yhteistyössä Vaalan kunnan työllisyyspalveluiden työntekijöiden kanssa. Työllistyminen ja työttömyys ovat nykypäivänä puheenaihetta herättäviä ilmiöitä, ja tämän takia halusimmekin pureutua aiheeseen syvemmin. Päädyimme työmenetelmänä laadulliseen tutkimukseen, jonka aineistonkeruun toteutimme teemahaastatteluna. Toteutimme opinnäytetyön yhteistyössä Vaalan kunnan työllisyyspalveluiden kanssa. Vaalassa näitä työllisyyspalveluita ovat palkkatuettu työ, kuntouttava työtoiminta, työkokeilu, oppisopimuskoulutus, työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö. (Vaalan kunta 2020c, viitattu 3.5.2020.) Valitsimme aiheeksi tilaajaa, eli Vaalan kuntaa hyödyttävän aiheen sekä itseämme kiinnostavan aiheen. Opinnäytetyön aiheen valinnassa otimme myös huomioon tilaajan toiveet.

Vaalan kunta on maalaiskunta Oulun ja Kajaanin välillä, molempiin kaupunkeihin matkaa on noin 90 kilometriä (Vaalan kunta 2020a, viitattu 22.1.2020). Vuoden 2019 lopussa Vaalan väkiluku oli 2790. Kunnan väkiluku on laskenut vuodessa noin sadalla asukkaalla (Tilastokeskus 2019, viitattu 22.1.2020). Vaalan kunta hoitaa työllistämisasiota yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston, Kelan ja Oulunkaaren sosiaalitoimen kanssa. (Vaalan kunta 2020c, viitattu 27.2.2020.) Vaalan kunta tarjoaa myös mielenterveys-, päihde-, kuntoutus- ja sosiaalipalveluja sekä työterveyshuollon. Poliisin palveluista löytyy vain lupapalvelut. (Vaalan kunta 2020b, viitattu 22.1.2020.)

Syyskuussa 2019 työttömiä työnhakijoita Vaalassa oli 117 ihmistä, eli 10,5 % osuus kunnan työvoimasta. Näistä 117 työttömästä työnhakijasta pitkäaikaistyöttömiä on 23 henkilöä. Työttömiä miehiä oli yhteensä 79 ja naisia 38 henkilöä. Ikäjakauma työttömissä on: alle 25-vuotiaita 6 ja yli 50-vuotiaita 67 henkilöä. (Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, 2019, viitattu 28.11.2019). Yli 50-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus on huomattavan suuri. Usein yli 50-vuotiaiden kohdalla avoimet työmarkkinat ja koulutustaustat eivät kohtaa. Vaalan kunnassa ja lähialueilla on vain vähän tarjolla töitä, joihin yli 50-vuotiailla on tarpeeksi koulutusta tai muuten mahdollisuutta. Yli 50-vuotiaille työttömille tarjotaan monesti Vaalan kunnassa palkkatuettua työtä. (Hannukainen, haastattelu 26.2.2020.)

Vaalan työllistämiskoordinaattori Markku Hannukaisen mukaan Vaalan työttömistä avoimille työmarkkinoille työllistyy vuosittain noin 2–5 %. Etenkin korkeasti kouluttautuneet henkilöt

työllistyvät avoimille työmarkkinoille Vaalan kuntaan. Suurin osa työiässä olevista henkilöistä kuitenkin lähtee Vaalasta pois töiden perässä. Vaalan kunnan työllisyyspalveluissa on asiakkaita, jotka ovat käyneet vain peruskoulun tai jättäneet senkin kesken. Matalasti kouluttautuneiden henkilöiden kynnys lähteä Vaalasta pois töihin tai kouluttautumaan on korkea. Myös ylisukupolvisuuden ilmiö näkyy Vaalan kunnan työllisyyspalveluissa. Vaalan työllisyyspalveluissa ja etenkin työpajalla on monesti samaan aikaan asiakkaana pari henkilöä samasta perheestä. (Hannukainen, haastattelu 26.2.2020.)

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuoda esille minkälaista tukea asiakkaat kokevat tarvitsevansa, jotta asiakkuus työllisyyspalveluissa olisi tuloksellista ja tavoitteisiin tähtäävää. Tavoitteena on myös, että Vaalan kunta voisi hyödyntää tutkimustuloksia palveluiden kehittämisessä sekä työntekijät voisivat saada uusia näkökulmia asiakaspalvelutyössä. Opinnäytetyömme voisi toimia esimerkkinä työmallista, miten asiakasta kuullaan laajemmin yhteiskunnassamme. Tavoitteena on korostaa sen tärkeyttä, koska Suomen perustuslain 11.6.1999/731 2§ mukaan jokaisella kansalaisella on oikeus vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Sosiaalialalla eettinen osaaminen on tärkeä osa ammattiperustaa, joten tavoitteenamme on laatia asiakashaastattelu sekä analysoida sen tuloksia, niin että asiakkaat saavat mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä sekä asiakkaan tietous heidän oikeuksistaan tulisi esiin.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemuksia heidän saamastaan tuesta työllisyyspalveluihin osallistumisen aikana. Tarkoituksena on myös kuvailla minkälaista tukea asiakkaat toivovat saavansa työllisyyspalveluiden asiakkuuden aikana.

2 TYÖTTÖMYYS SUOMESSA

Työ- ja elinkeinoministeriön marraskuun 2019 työllisyyskatsauksen mukaan marraskuussa 2019 Suomessa oli 518 300 työtöntä työnhakijaa. Vuotta aikaisemmin työttömiä työnhakijoita oli 800 enemmän. Työttömien työnhakijoiden määrä työvoimasta oli 8,7 %. Tämä prosenttimäärä on pysynyt samana jo reilun vuoden verran. Loppuvuonna 2019 työttömyyden määrä Suomessa on ollut selkeästi laskussa. Vuonna 2019 työttömien määrä oli korkeimmillaan kesällä, heinä-elokuussa. Työttömistä 58 % oli miehiä ja 42 % naisia. Miesten osuus työttömissä oli siis hieman suurempi vuonna 2019. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, viitattu 22.1.2020.)

Pääministeri Sanna Marinin uusin hallitusohjelma on julkaistu joulukuussa 2019. Hallitusohjelman toinen luku keskittyy Suomen talouspolitiikkaan, johon liittyy vahvasti Suomen työllisyystilanne. Pää tavoitteena hallituksella on lisätä yhteiskuntamme hyvinvointia. Jotta julkisen talouden tasapaino säilyisi, yhteiskuntamme tarvitsee nykyistä korkeampaa työllisyyttä 2020-luvulla ja sen jälkeen. Väestö ikääntyy koko ajan ja sen takia työllisyyden kasvattaminen on ensisijaisen tärkeää. Työllisyyden lisääminen mahdollistaa sen, että eriarvoisuus vähenee ja tuloerot tasoittuvat. Yhtenä tavoitteena kuluvalle hallituskaudelle on työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin 15–64-vuotiaiden ikäryhmässä. Näin ollen työllisten määrä lisääntyisi 60 000 henkilöllä vuoden 2023 loppuun mennessä. Hallitusohjelman mukaan eniten potentiaalia työllisyyden kasvattamiseen on ryhmissä, joissa työllisyys on nyt matalaa. Tällaisia ryhmiä ovat ikääntyneet, vain perusasteen koulutuksen käyneet, osatyökykyiset, vammaiset ja maahanmuuttajataustaiset. (Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31, viitattu 4.2.2020.)

Jotta hallitus pääsee työllisyystavoitteeseensa, tulee hallituksen toteuttaa työllisyyteen liittyviä uudistuksia. Uudistusten tavoitteena on lisätä ihmisten luottamusta ja osallisuutta sekä vähentää ihmisten epävarmuutta työstä ja toimeentulosta. Uudistusten myötä tasa-arvo lisääntyisi. Hallitusohjelman mukaan työttömyysturvaa uudistetaan ja työvoimapolitiikan toimenpiteitä lisätään. Työvoimapolitiikan toimenpiteiden lisäämisen tavoitteena on työttömyysjaksojen lyhentäminen ja työttömyyden pitkittymisen torjuminen. Palkkatuen käyttö lisääntyy. Työllisyyttä voidaan lisätä koulutusmahdollisuuksia parantamalla sekä työperäistä maahanmuuttoa lisäämällä. (Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31., viitattu 4.2.2020.)

Yli 50-vuotiaiden työttömien osuus on yli puolet työttömistä. Pohjois-Pohjanmaalla syyskuussa 2019 työttömiä työnhakijoita 17200, joista miehiä oli 9700 ja naisia 7500. Tilastojen mukaan työttömiä työnhakijoita oli 550 vähemmän kuin vuosi sitten syyskuussa sekä pitkäaikaistyöttömien määrä väheni 16 %. Pitkäaikaistyöttömyys väheni Pohjois-pohjanmaalla 16 % vuoden takaisesta. Naisten määrä väheni 22 % ja miesten määrä 12 % eli naisten pitkäaikaistyöttömyys väheni enemmän kuin miesten. (Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, 2019, viitattu 28.11.2019.)

2.1 Työttömyyttä määrittelevä lainsäädäntö

Työttömien työnhakijoiden oikeuksia ja taloutta turvaa työttömyysturvalaki. Perustoimeentuloa tuetaan työttömyyspäivärahalla sekä työmarkkinatuella. Työttömyysturvalaki määrittelee, että etuuden saajan on haettava aktiivisesti ansiotyötä tai koulutusta sekä laadittava työ- ja elinkeinotoimiston kanssa työllistymissuunnitelma. Työttömän työnhakijan tulee osallistua työllisyyttä edistäviin koulutuksiin ja ottaa vastaan tarjottua työtä. (Työttömyysturvalaki 1290/2002 1:1, 2:1, 3:2 §: t.)

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja kehittää työttömyysturvan toimeenpanoa ylimpänä viranomaisena toimeentuloturvaan liittyvien asioiden osalta, kun taas työ- ja elinkeinoministeriö johtaa työvoimapolitiittisten asioiden osalta (Työttömyysturvalaki 1290/2002 1:4§).

Työttömyysturvalaki määrittelee työttömän työnhakijan henkilöksi, joka ei ole työsuhteessa tai työllistyy yli kahta viikkoa (Työttömyysturvalaki 1290/2002 2:1§). Laissa määritellään myös työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset (Työttömyysturvalaki 1290/2002 10§).

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta määrittelee luvussa 7, että palkkatuki on työ- ja elinkeinotoimiston myöntämä tuki työnantajille, jolla voidaan tukea työttömän työnhakijan työllistymistä. Palkkatuetulla työllä edistetään avoimille työmarkkinoille työllistymistä sekä parannetaan ammatillista osaamista. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 1366/2014 7:1§)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 6§ mukaan kunnalla on velvollisuus tuottaa kuntouttavaa ja tavoitteellista palvelua työttömille. Kunta voi järjestää palvelun itse tai yhteistyössä toisen kunnan, kuntayhtymän tai rekisteröidyn yhdistyksen, rekisteröidyn säätiön, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. Toimivan palvelujen tuottamisen tärkeä osa on tuen antaminen asiakkaalle, koska henkinen hyvinvointi tukee fyysistä jaksamista.

2.2 Työllistymistä edistävät palvelut ja hankkeet

Suomessa on laaja sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä, joka pyrkii tukemaan työttömien hyvinvointia ja toimintakykyä erilaisten palveluiden avulla. Näitä esimerkiksi ovat kuntouttava työtoiminta sekä työkokeilut. (TE-toimisto 2020, viitattu 2020.) Sosiaalihuoltolain 1301/2014 11§ mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä muun muassa fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen. Saman lain 30§ mukaan jokaisella asiakkaalla on oikeus saada hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua. Asiakkaan etu on huomioitava ratkaisuja ja päätöksiä tehdessä.

Jokaisen kunnan tehtävänä on myös järjestää työttömille terveyspalveluja. Terveyspalvelujen tulee tukea työttömän työkykyä sekä toimintakykyä. Terveyspalvelujen tulee ehkäistä sairauksia sekä edistää mielenterveyttä ja elämänhallintaa. Työttömien työ- ja toimintakyvyn arviointia koordinoi TE-toimisto. (STM 2020b, viitattu 6.9.2020.)

Työkykyä ja työllistymistä tukevia hankkeita on käynnissä paljon Suomessa. Hankkeet ovat kohdennettu usealle erille asiakasryhmälle. Näitä on esimerkiksi syrjäytyneet nuoret, kehitysvammaiset sekä maahanmuuttajat. (Tie työelämään 2020, viitattu 8.9.2020.) Hankkeiden tarkoituksena on kehittää olemassa olevia tai luoda uusia palveluita, jotka hyödyttävät joko valtakunnallisesti tai alueellisesti kohderyhmää (Hanketoimijan käsikirja 2016, viitattu 8.9.2020).

Käynnissä olevia hankkeita on mm. Euroopan sosiaalirahaston rahoittama 3T – Toive – Tavoite – Tulevaisuus sekä kunnallisalan kehittämissäätiön rahoittama Kuntien vaikuttavat työllisyyspalvelut -hanke. 3T – Toive – Tavoite – Tulevaisuus -hankkeen tarkoituksena on ehkäistä nuorten syrjäytymistä sekä edistää työllistymistä. Hankkeella tuetaan nuorten elämänhallintaa sekä hyvinvointia. Kuntien vaikuttavat työllisyyspalvelut -hankkeen tarkoituksena

on tutkia, miten kunnissa kyetään tuottamaan laadukkaita työllistymistä tukevia palveluita erityistä tukea tarvitseville. (Tie työelämään 2020, viitattu 8.9.2020.)

3 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYDEN VAIKUTUKSET JA TUEN TARVE

Hyvinvointipolitiikka voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen, joita ovat sosiaalipolitiikka, terveyspolitiikka, sivistyspolitiikka sekä muut politiikat. Työttömyys on yksi osa hyvinvointipolitiikkaa. (Jokiranta, Kananoja & Niiranen 2008. 22–23.) Työttömyys vaikuttaa ihmiseen kokonaisvaltaisesti ja siihen aiheuttavia syitä on monia. Työttömyys heikentää muun muassa ihmisen toimeentuloa, joka vaikuttaa automaattisesti myös ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin, esimerkiksi toimintakyvyn alentumisena. Tämä toimii myös toisinpäin, huono terveys voi aiheuttaa työttömyyttä. Erityisesti erilaiset mielenterveys- sekä päihdeongelmat aiheuttavat työttömyyttä. Mielenterveysongelmista kärsivän ihmisen työkyky heikkenee ja ihminen voi ajautua kokonaan työkyvyttömäksi. Koulutustaustalla on merkitystä työttömyyteen ja työllisyyteen. Mitä vähemmän on opiskellut, sitä yleisempää työttömyys on. Koulutuksen laatuun ja tasoon olisikin hyvä panostaa. (THL 2020, viitattu 13.1.2020.)

3.1 Pitkäaikaistyöttömyyden määrittely

Tilastokeskuksen määritelmässä sanotaan, että pitkäaikaistyötön on henkilö, joka on ollut 12 kuukautta tai pidemmän ajan työttömänä yhtäjaksoisesti (Tilastokeskus 2020, viitattu 17.1.2020). Marraskuun 2019 lopussa pitkäaikaistyöttömiä oli Suomessa 61 100. Pitkäaikaistyöttömien joukossa miehiä oli enemmän kuin naisia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, viitattu 22.1.2020.) Machingin ja Manningin tutkimuksen mukaan pitkäaikaistyötön kärsii yleensä erilaisista terveysongelmista. Pitkäaikaistyöttömän on vaikea päästä takaisin työmarkkinoille ja se vaatii enemmän työtä kuin lyhyemmän ajan työttömänä olleen henkilön pääseminen takaisin työmarkkinoille. Pitkäaikaistyöttömät eivät välttämättä hae töitä niin aktiivisesti kuin lyhyemmän ajan työttömänä olleet henkilöt. Pitkäaikaistyötön henkilö on tärkeää saada kuntouttavien ja aktivoivien palvelujen pariin ennen kuin hänen tilanteensa on liian huono. Erilaisilla palveluilla voidaan aktivoida pitkäaikaistyötöntä henkilöä ja työelämään siirtyminen on helpompaa. (Maching & Manning 1998. 1–4.)

Parpon tutkimuksen mukaan työllistymisen esteitä on monia, aina yksilöllisistä tekijöistä rakenteellisiin syihin. Merkittävimmät tutkimuksessa esille tulevat esteet ovat yksin asuminen, ikä ja alhainen koulutus. Pitkäaikaistyöttömät ovat monipuolinen ryhmä, josta osa ovat todella

työorientoituneita ihmisiä, toisille taas työttömyys voi olla perusteltu helpotus elämäntilanteeseen esimerkiksi terveyden tai lähimmäisistä huolehtimisen vuoksi. Työttömyys voi olla osittain yksilön valinta tai yksilöstä riippumattomasta tekijästä johtuva. (Parpo 2007. 70, 74–76.)

Kuntoutuslääkäri Kerättären mukaan pitkäaikaistyöttömien heikentynyt toiminta- ja työllistymiskyky jää terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa ja työvoimahallinnossa suurelta osin tunnistamatta. Erityisesti mielenterveysongelmat saattavat jäädä tunnistamatta ja siten hoitamatta. (Kerätär & Karjalainen 2010, viitattu 22.1.2020.) Työttömät käyvät sitä vähemmän terveystarkastuksissa mitä pidempään ovat olleet työttömänä, vaikka tarvetta terveystarkastuksiin olisi enemmän. Osa pitempään työttömänä olleista käyttävät terveystarkastuksia runsaasti ja osa ei lainkaan. Työttömät haluavat terveystarkastuksiin tasa-arvoisuutta ja yksilöllisyyttä. (Mattila-Holappa, Yli-Kaitala, Hult & Räsänen 2018. 2421–2426, viitattu 22.1.2020.)

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun mukaan pitkäaikaistyöttömillä on selvästi heikommat sosiaaliset kontaktit työelämään. Verkostoituminen on tärkeä reitti työllistymiseen. Työnhaussa on eroja myös ammattialojen ja asuinalueen suhteen. Tutkimuksen kyselyyn vastanneiden mukaan he ovat enemmän valmiita joustamaan työmatkan kestossa ja työn laadussa, kuin muuttamaan työn vuoksi. Haja-asutusseuduilla myös julkisen liikenteen puute voi olla työllistymisen este. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2019, 101–102, viitattu 22.1.2020.)

3.2 Tuen tarve voimavarana

Sosiaalihuoltolaki määrittelee, että asukkaille tulee olla järjestettynä neuvonta- ja ohjauspalveluja kunnassa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 6§). Sosiaalipalveluja on järjestettävä mm. tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi sekä muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 11§).

Tuen tarpeen kokemukset ovat jokaisella ihmisillä yksilöllisiä. Osa saattaa kokea tarvitsevansa pitkäaikaista ja jatkuvaa tukea eri tilanteisiin, toisille taas riittää vähempi tuki. Tuen tarve, tuen antaminen ja tuen saamattomuus on tärkeitä käsitteitä ja asioita sosiaalialan työssä. Näiden seuraukset näkyvät niin lyhyellä aika välillä kuin myös pitkässä kuntoutuksessa. Tuen antaminen

ja saaminen ovat vuorovaikutuksellisia voimavaroja, jotka edistävät terveyttä ja ehkäisevät stressiä. (Vahtera & Pentti 1995. 9.)

Työllisyyspalveluissa annettavan tuen painopiste voi sijoittua sekä fyysiseen, psyykkiseen että sosiaaliseen tukemiseen. Vaalan kunta tarjoaa pitkäaikaistyöttömille erilaisia palveluita kuten kuntouttavaa työtoimintaa, jolla on suora vaikutus ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. (Vaalan kunta 2020c, viitattu 27.2.2020.) Tuen antaminen voi olla tietotukea, kuten neuvontapalveluja, aineellista tukea kuten konkreettista auttamista tai henkistä tukea kuten kuuntelemista ja rohkaisua (Vahtera & Pentti 1995. 9).

3.2.1 Sosiaalinen, fyysinen ja psyykinen tuki

Esko Kumpusalo (1991) määrittelee sosiaalisen tuen tarkoittavan toimea tai toimintaa, joka helpottaa, parantaa tai ylläpitää heikommassa asemassa olevien elämää. Kumpusalon määrittelyssä sosiaalinen tuki on vuorovaikutteista tuen tarvitsevan ja avun antajien välillä. Sosiaalinen tuki on emotionaalista, toiminnallista, tiedollista sekä aineellista. Sosiaalisessa tuessa tulee huomioida mm. kuka tarvitsee apua, missä asiassa tukea tarvitaan, millaista apua annetaan ja kuka sitä antaa. Toiminnassa tulee ottaa myös huomioon ympäristö, jossa vuorovaikutus tapahtuu. Tuen painopiste suuntautuu joko fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen tukemiseen, mutta asiakas tulee ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti. Sosiaalinen tuki voi vaikuttaa terveyteen suoraan tai epäsuoraan. (Kumpusalo 1991. 13–16.) Jotta tuki olisi mahdollisimman tehokasta ja vaikuttavaa, on tärkeää, että tukea annetaan oikealla hetkellä. Tuesta on eniten hyötyä silloin kun henkilön voimavarat ovat lopussa. Tällaisessa tilanteessa henkilö tarvitsee ulkopuolista tukea eniten. Jos tukea annetaan liikaa ns. ennenaikaisesti, on todennäköisistä, että ihminen passivoituu ja ei ole enää niin omatoiminen. (Kumpusalo 1991. 17.)

Fyysinen toimintakyky määritellään ihmisen fyysisiksi edellytyksiksi selviytyä arjen tehtävistä. Fyysiseen toimintakykyyn liittyy olennaisesti ihmisen kestävyyskunto, kehon liikkeiden hallinta, nivelten liikkuvuus ja keskushermoston toiminta. Aistitoiminnot ajatellaan myös usein kuuluvan ihmisen fyysiseen toimintakykyyn. (THL 2020, viitattu 8.9.2020.) Työttömälle voidaan tarvittaessa tehdä kokonaisvaltainen terveystarkastus, jossa arvioidaan myös hänen työ- ja toimintakykensä. Terveystarkastuksen perusteella asiakas voidaan ohjata tarvittaviin tukitoimiin ja tukeviin palveluihin toimintakykensä parantamiseksi. (STM 2013, viitattu 8.9.2020.)

Psyykinen toimintakyky voidaan määritellä voimavaroiksi, joita ihmisellä on arjen asioista, sosiaalisista haasteista ja kriisitilanteista selviytymiseen. Psyykkisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä vastaanottaa ja käsitellä tietoa sekä suunnitella omaa elämäänsä, niin että kykenee tekemään sitä koskevia valintoja ja ratkaisuja. (THL 2020, viitattu 8.9.2020.) Mielenterveystyö ennaltaehkäisee mielenterveyden häiriöitä sekä vahvistaa mielenterveyttä. Mielenterveyspalveluista voi saada ohjausta ja neuvontaa omaan elämään. Mielenterveyspalveluihin kuuluu psykososiaalinen tuki, jota asiakas voi saada tarvittaessa. Jokaisella kunnalla on vastuu järjestää mielenterveyspalveluita kunnan asukkaille. (STM 2020a, viitattu 8.9.2020.)

3.2.2 Aiemmat tutkimukset tuen tarpeesta

Yleisesti tuen tarpeesta ja sosiaalisesta tuesta on tehty paljon opinnäytetöitä, pro graduja ja muita tutkimuksia eri asiakasryhmille. Tästä esimerkkinä on Eero Toivosen Vertaileva tutkimus suomalaisten ja yhdysvaltalaisen nuorten saaman sosiaalisen tuen määrästä ja merkityksestä vuodelta 2009 (Toivonen 2009, viitattu 22.1.2020).

Eero Toivosen vertailevassa tutkimuksessa haetaan vastausta kysymykseen, eroaako suomalaisten ja yhdysvaltalaisen nuorten saama sosiaalisen tuen määrä ja eroaako sen merkitys nuorten masentuneisuuteen. Tutkimustuloksena tuli esiin, että yhdysvaltalaiset nuoret kokevat saavansa enemmän sosiaalista tukea kuin suomalaiset. Yleisesti ottaen Suomessa naispuoliset henkilöt kokevat saavansa enemmän sosiaalista tukea kuin miehet. Molemmissa maissa sosiaalisella tuella huomattiin olevan merkitys ihmisen toimintakykyyn ja etenkin psyykkiseen toimintakykyyn. Kuvailimme opinnäytetyössämme pitkäaikaistyöttömien kokemuksia saamastaan tuen tarpeesta. Sosiaalinen tuki on tärkeä käsite siihen liittyen. Sosiaalinen tuki voi vaikuttaa terveyteen suoraan tai epäsuoraan ja tässä tutkimuksessa tuli esille sosiaalisen tuen suora vaikutus terveyteen. (Toivonen 2009, viitattu 4.2.2020.)

Pitkäaikaistyöttömyys ja työttömyys on suuri puheenaihe tämänhetkisessä yhteiskunnassamme. Työttömyystilastoja tarkastellaan kuukausitasolla alueellisesti sekä koko Suomen laajuisesti. Työttömyyttä pyritään vähentämään erilaisten hankkeiden ja toimintamallien avulla. Esimerkiksi vuodelta 2017–2019 löytyy Kuntouttavan työn uudistajat –hanke (KUTU), jonka tavoitteena on

ollut keskittyä tukemaan pitkäaikaistyöttömien työllistymistä. Hankkeen kohderyhmänä olivat pääkaupunkiseudun pitkäaikaistyöttömät. (Laasanen, Boltar, Liimatainen. & Forssén. 2019, viitattu 22.1.2020.)

Kuntouttavan työn uudistajat hankkeen tavoitteena oli rakentaa järjestökentälle sopiva tuetun työllistämisen malli. Hankkeessa painottui henkilökohtainen apu ja palvelu. Henkilökohtaista apua ja palvelua sai psyykkisiin ongelmiin, oman osaamisen vahvistamiseen, oman jaksamisen vahvistamiseen ja tukemiseen sekä työnhakuun, työpaikkojen sekä työllistymisen aloittamisen tukeen. Tuetun työllistämisen mallin voidaan sanoa olevan sosiaalista tukea. Hankkeessa kehitetyn mallin avulla saatiin hyviä tuloksia aikaan. Hankkeen malli mahdollisti pitkäaikaisen ja yksilöllisen tuen tarjoamisen pitkäaikaistyöttömille. Pitkäaikainen ja yksilöllinen tuki edisti hyvien tuloksien syntymistä. Hankkeen tuloksien mukaan, osallistujat kokivat saavansa oikeanlaista työkykyä ja työllistymistä tukevaa palvelua. Hankkeen myötä monet pääsivät takaisin työmarkkinoille sekä koulutukseen tai työharjoitteluun. Työmarkkinoille pääsi jopa 40 % hankkeeseen osallistuneista pitkäaikaistyöttömistä. (Laasanen ym. 2019, viitattu 4.2.2020.)

Hankkeen tuloksissa on kuvailtu pitkäaikaistyöttömien kokemuksia saamastaan tuesta, joka liittyy opinnäytetyöhömmme merkittävästi. Hankkeeseen osallistuneet kokivat uuden mallin palvelevan heidän tuen tarpeitaan hyvin. Hankkeen loppuraportissa tulee ilmi, että oikeanlainen ja oikeaan aikaan annettu tuki voi auttaa pitkäaikaistyöttömiä pääsemään työmarkkinoille sekä tuki voi edistää itseluottamuksen vahvistumista ja omiin voimavaroihin luottamista. Näin ollen ulkopuolisen tuen tarve vähenee. (Laasanen ym. 2019, viitattu 4.2.2020.)

3.3 Työttömyyden ja toimintakyvyn välinen suhde

Sosiaalihuoltolaki määrittelee toimintakyvyn sekä sosiaalisesti että fyysisesti toimintakyvyksi. Sosiaalihuollon keskeisenä tavoitteena on tukea ihmisen yksilöllistä sekä yhteiskuntaa edistävää toimintakykyä. Sosiaalihuolto pyrkii ennaltaehkäisevään työhön, jotta asiakkaan toimintakyky säilyisi itsenäisenä sekä omatoimisena. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas, viitattu 27.2.2020.) Toimintakyvyllä tarkoitetaan siis ihmisen kokonaisvaltaisia eli fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä selviytyä jokapäiväisen elämän välttämättömistä toiminnoista. Näitä toimintoja ovat muun muassa työ, opiskelu, vapaa-aika ja itsestään huolehtiminen. Ihmisen toimintakykyyn vaikuttaa ympäristön myönteiset sekä kielteiset tekijät. (THL 2019, viitattu 5.12.2019.)

Toimintakyvyn eri ulottuvuudet ovat fyysinen toimintakyky, psyykkinen toimintakyky, kognitiivinen toimintakyky ja sosiaalinen toimintakyky. Nämä neljä ulottuvuutta ovat yhteyksissä toisiinsa, ympäristön vaatimuksiin sekä yksilön eri ominaisuuksiin. Fyysinen toimintakyky tarkoittaa ihmisen fyysisiä mahdollisuuksia selviytyä arjen tehtävistä. Psyykkinen toimintakyky tarkoittaa yksilön voimavaroja, joiden avulla ihminen selviytyy eri haasteista ja kriisitilanteista mitä hän kohtaa elämässään. Psyykkiseen toimintakykyyn liittyy vahvasti myös elämänhallinta, mielenterveys ja psyykkinen hyvinvointi. Kognitiivinen toimintakyky koostuu tiedonkäsittelyn osa-alueiden yhteistoiminnasta. Viimeinen ulottuvuus, eli sosiaalinen toimintakyky tarkoittaa erilaisia vuorovaikutussuhteita. Sosiaalinen toimintakyky tulee esiin erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (THL 2019, viitattu 13.12.2019.)

3.3.1 Työkyky osana toimintakykyä

Toimintakykyyn kuuluu osana työkyky, joka tarkoittaa kokonaisuutta, johon liittyy ihmisen omat voimavarat sekä työhön liittyvät eri tekijät esimerkiksi työympäristö, työmatka, työn fyysinen ja psyykkinen kuormittavuus, työmarkkinatilanne. Monen työttömän työkyky on voinut alentua. Osalla työkyky voi alentua hetkellisesti, kun taas toisilla työkyky voi alentua pidemmäksi ajaksi. Työkyvyttömyydestä puhutaan, kun työkyky on heikentynyt huomattavasti. (Työterveyslaitos 2020, viitattu 13.1.2020.)

Työkyvyn arvioinnissa on vahva kuntoutuksellinen näkökulma. Työkyvyn arvioinnin ajoituksen ajankohta vaihtelee suuresti, työttömän näkökulmasta tämä voi olla aivan liian myöhään. Terveydelliset, erityisesti mielenterveydelliset sairaudet voivat jäädä tunnistamatta, jos niihin liittyy vetäytymistä ja passivoitumista. Näiden henkilöiden työllistymistä ei voi auttaa työllistymistukitoimin ennen kuin heidän sairautensa on saatu hoidettua ja toimintakyky on jälleen riittävä työssä käymiseen. Jos sairautta ei tunnisteta ja hoideta ensin, syrjäytyminen syvenee ja työttömyys pitenee. (Kerätär & Karjalainen 2010, viitattu 22.1.2020.)

Kuntoutuslääkäri Kerätären tutkimuksen mukaan pitkäaikaistyöttömien joukossa on runsaasti työkyvyttömiä, sekä niitä, joiden työkykyä on mahdollista parantaa. Sairauslähtöinen arviointi ei riitä, vaan monialainen arviointi tukee paremmin aiemmin tunnistamatonta kuntoutuksen tarvetta. Monialainen arviointi on paras toteuttaa palveluyksikössä, jossa työtön on jo asiakkaana.

Työkvyvyltään heikentyneeseen pitkäaikaistyöttömien väestönosaan liittyy suuret yhteiskunnalliset kustannukset. (Kerätär 2016. 93–94, viitattu 22.1.2020.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tässä kappaleessa kerromme tutkimuksemme tarkoituksen, tavoitteet ja tutkimustehtävät. Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet määrittelevät tutkimustehtävien muodostumista.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemuksia heidän saamastaan tuesta työllisyyspalveluihin osallistumisen aikana. Tarkoituksena on myös kuvailla minkälaista tukea asiakkaat toivovat saavansa tulevaisuudessa työllisyyspalveluilta. Tutkimustehtävät ovat luonteeltaan kuvailevia, koska ne pohjautuvat haastateltavien koettuihin asioihin eivätkä esimerkiksi teoriaan.

4.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tavoitteeksi opinnäytetyöhömmme olemme asettaneet sen, että Vaalan kunta voisi hyödyntää tutkimuksen tuloksia palveluidensa kehittämisessä sekä työntekijät voivat saada uusia näkökulmia asiakaspalvelutyöhönsä. Pyrimme tuomaan esille opinnäytetyömme myötä minkälaista tukea asiakkaat kokevat tarvitsevansa, jotta heidän työllistymisensä edistäminen olisi tuloksellista ja tavoitteellista. Opinnäytetyömme voisi toimia esimerkkinä työmallista, miten asiakasta kuullaan laajemmin yhteiskunnassamme. Suomen perustuslain 11.6.1999/731 2§ mukaan jokaisella kansalaisella on oikeus vaikuttaa yhteiskunnan sekä elinympäristönsä kehittämiseen, siksi haluamme korostaa asiakkaan kuulluksi tulemisen tärkeyttä. Eettinen osaaminen on sosiaalialalla tärkeä osa ammattiperustaa, joten asetimme toiseksi tavoitteeksi laatia asiakashaastattelut sekä analysoida sen tulokset niin, että asiakkaat saavat mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä sekä asiakkaan tietous heidän oikeuksistaan tulisi esille (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016, viitattu 22.1.2020).

Sosiaalialan kompetensseissa oppimistavoitteemme sijoittuvat etenkin sosiaalialan eettiseen osaamiseen sekä sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamiseen. Keräämme aineistoa asiakashaastattelujen kautta. Tavoitteenamme on oppia laatimaan haastattelu tietyn teeman ympärille sekä analysoimaan haastattelun tuloksia. Tavoitteenamme on oppia toteuttamaan koko

haastatteluprosessi eettisesti, niin että asiakkaat saavat mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016, viitattu 12.12.2019.)

4.3 Tutkimustehtävät

Olemme asettaneet tutkimuksellemme kaksi tutkimustehtävää. Pyrimme vastaamaan opinnäytetyöllämme seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia kokemuksia Vaalan työllisyyspalveluihin osallistuneilla pitkäaikaistyöttömillä on saamastaan tuesta?
2. Minkälaista tukea Vaalan työllisyyspalveluihin osallistuneet pitkäaikaistyöttömät asiakkaat toivoivat?

Tutkimustehtävät muokkaantuivat prosessin etenemisen myötä näihin kysymyksiin. Halusimme tutkimustehtäviksi selkeät kysymykset, joihin meillä oli mahdollista löytää vastaukset haastattelujen avulla.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisena tutkimuksena eli laadullisena tutkimuksena. Käytimme teemahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä. Näin ollen analyysitavaksi valikoitui luontevasti teemoittelu. Tutkimuksemme kohdejoukko valikoitui tiettyjen kriteereiden mukaan, jotka avaamme tässä luvussa.

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole todentaa jo olemassa olevia totuuksia. Sen tarkoituksena on löytää ja kuvailla erilaisia tosiasioita. Yksi kvalitatiivisen tutkimuksen yleisistä piirteistä on kerätä tietoa ihmisiltä. Tietoa ei juurikaan koskaan kerätä mittaamalla vaan yleisiä tutkimusmetodin toteutustapoja ovat teemahaastattelu, osallistuva havainnointi, ryhmähaastattelut ja erilaiset diskursiiviset analyysit. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 160–166.)

Kvalitatiivinen tutkimus sopii tämän tutkimuksen tutkimusmetodiksi, koska keräämme tietoa ja aineistoa suoraan ihmisiltä. Aineistomme koostuu haastatteluista, jotka toteutamme Vaalan kunnan pitkäaikaistyöttömille, jotka ovat tai ovat olleet Vaalan kunnan työllisyyspalvelujen asiakkaina. Haastattelujen myötä pitkäaikaistyöttömien oma ääni ja mielipiteet pääsevät hyvin esille. (Hirsjärvi ym. 2004, 164.)

5.2 Kohdejoukko

Kohdejoukkoa miettiessä meidän täytyi ensin miettiä kuinka monta henkilöä meidän tulisi haastatella, jotta tutkimus olisi luotettava. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa joskus aineistoksi voi riittää vain yksi haastattelu. Tämän tyyppisessä tutkimuksessa kohdejoukon määrä on vaikea määrittellä aivan kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessakin. Määrä riippuu monesta eri seikasta. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärrys tutkittavasta kohteesta. Se on yksi seikka mikä määrittää kuinka monta tutkittavaa tutkimukseen valitaan. (Hirsjärvi ym. 2004, 181–182.) Päädyimme siihen, että tarvitsemme noin 4–10 haastateltavaa. Yhteyshenkilömme Vaalasta toi

tiedon haastattelusta asiakkailleen. Saimme noin kymmenen henkilön puhelinnumeron ja otimme heihin yhteyttä. Neljä henkilöä suostui haastatteluun.

Meillä oli erilaisia kriteerejä haastateltavien valintaan. Kuten jo aiemmin mainittu, yhtenä kriteerinä on pitkäaikaistyöttömyys. Tutkimuksemme pyrkii ymmärtämään pitkäaikaistyöttömien kokemuksia, joten pitkäaikaistyöttömyys on oleellinen kriteeri. Haastateltavien tuli löytyä Vaalan kunnasta, sillä Vaalan kunta on opinnäytetyömme tilaaja. Haastateltavilla tulee olla kokemusta Vaalan kunnan eri työllisyyspalveluista, koska pyrimme tutkimuksellamme selvittämään pitkäaikaistyöttömien kokemuksia toivotusta ja saadusta tuesta työllistymistä edistävissä palveluissa. Olennaista on siis, että haastateltava on pitkäaikaistyötön ja asuu Vaalan kunnassa.

Lähetimme Vaalan kunnan työllisyyspalveluihin saatekirjeen, jonka myötä saimme neljä haastateltavaa (LIITE 1). Haastattelu oli vapaaehtoista ja kaikki saivat osallistua halutessaan. Haastattelut toteutettiin puhelimitse COVID-19 aiheuttaman poikkeustilan vuoksi.

Haastateltavien ikäjakaumaksi tuli, että yksi oli yli 50-vuotias ja kolme oli alle 50-vuotiaita aikuisia. Haastateltavien työttömyyden kesto vaihteli paljon vuodesta useampaan vuoteen. Työttömyyden syitä oli monia. Syitä oli muun muassa terveydelliset syyt sekä ikä. Haastattelujen myötä tuli ilmi, että ajokorttittomuus rajaa työmahdollisuuksia pienessä maalaiskunnassa. Ajokortti takaa sen, että töihin voi lähteä omaa kuntaa kauemmas ja näin ollen työmahdollisuudet laajenevat. Kouluttamattomuus on myös yksi syy työttömyydelle.

5.3 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Keräsimme tutkimuksemme aineiston teemahaastattelulla. Haastattelu oli päämenetelmämuoto kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Haastattelun etu on se, että aineiston keruuta voidaan muokata ja säädellä joustavasti tilanteen niin vaatiessa. Haastattelun vastauksia pystyy tulkitsemaan eri tavalla kuin esimerkiksi lomakekyselyn vastauksia. Haastattelussa ihmisen oma ääni ja mielipiteet pääsevät hyvin esiin. (Hirsjärvi ym. 2004, 204–205.)

Teemahaastattelu on välimuoto lomakehaastattelusta ja avoimesta haastattelusta. Teemahaastatteluun liittyy olennaisesti valmiiksi mietityt teemat. Teemahaastattelussa ei välttämättä tarvitse olla valmiiksi luotuja tarkkoja kysymyksiä. Me kuitenkin päädyimme siihen,

että luomme tarkat kysymykset, joita voi tilanteen mukaan muokata tai jättää kysymättä. (Hirsjärvi ym. 2004, 207–209.)

Haastattelussamme oli kolme teemaa. Ne olivat taustatiedot, käsitykset ja kokemukset saadusta ja toivotusta tuesta sekä nykytilanne tarvittavan tuen ja palvelujen suhteen. Taustatiedoissa selvitettiin muun muassa sitä kauanko haastateltava oli ollut työttömänä. Tutkimuskysymyksemme keskittyivät pitkäaikaistyöttömien kokemuksiin, joten työttömyyden kesto oli meille oleellinen tieto. Käsitykset ja kokemukset teemalla pyrimme selvittämään, minkälaista tukea haastateltavat olivat saaneet ja minkälaista tukea he kokivat tarvitsevansa. Käsitykset ja kokemukset teeman myötä saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Nykytilanne teeman myötä pyrimme selvittämään etenkin mitä palveluita haastateltavat saavat sillä hetkellä. Pyrimme selvittämään mitä toiveita haastateltavilla olisi oman tulevaisuutensa suhteen. Nämä tiedot toivat vastauksia myös tutkimuskysymyksiimme, joiden myötä halusimme selvittää pitkäaikaistyöttömien toiveita ja kokemuksia tuen suhteen. (LIITE 2.)

5.4 Aineistoanalyysi

Analysointiin tulee valita analyysitapa, joka tuo parhaiten vastauksen asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Meille teemoittelu oli luonteva valinta, sillä toteutimme aineistonkeruun teemahaastattelulla. Teemoittelun myötä aineistosta nousee esille piirteitä, jotka ovat yhteisiä kaikille haastateltaville. Monesti nämä esiin nousevat piirteet pohjautuvat teemoihin, jotka ovat määriteltä teemahaastattelussa. Teemoittelun myötä esiin voi kuitenkin nousta myös uusia teemoja. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 173.) Meille muodostui kaksi pääteemaa tutkimustehtäviemme sekä haastattelumateriaaliin luotujen teemojen pohjalta. Teemat ovat kokemukset ja käsitykset saadusta ja toivotusta tuesta sekä nykytilanne palvelujen ja tuen tarpeen suhteen.

Aineistoa analysoidessa on tärkeää ensin litteroida kerätty aineisto. Litterointi tarkoittaa aineiston puhtaaksi kirjoittamista. Litterointi voidaan tehdä koko aineistosta tai valikoiden. (Hirsjärvi ym. 2004, 222.) Me toteutimme litteroinnin koko aineistosta. Litteroitu aineisto on pituudeltaan 22 sivua, Calibri fontilla koossa 11 ja rivivälillä 1,5.

6 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimusetiikalla tarkoitamme tässä opinnäytetyössä hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Luotettavuudella tarkoitetaan, kuinka totuudenmukaista tietoa on pystytty tuottamaan (Kylmä & Juvakka 2007, 127, 137). Voidaksemme tuottaa eettisesti laadukasta ja luotettavaa tutkimusta, meidän oli perehdyttävä tutkimusetiikkaan ja hyviin tutkimuskäytäntöihin. Luotettavuudesta huomioimme laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerit.

Tutkimusetiikka ja työn luotettavuus tulee näkyä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Jo suunnitelmasta alkava huolellisuutemme tutkimuksen tekemisessä, sen toteutuksessa ja raportoinnissa on osa laadukasta ja hyvää tutkimuskäytäntöä. Noudatimme eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseksi muun muassa viittausten ja lähteiden huolellisesti tekemisellä, tutkittavien ja tutkittavan asian kunnioittamisella sekä tutkimuksen avoimuudella ja kontrolloitavuudella. Vilpillisen ja piittaamattoman toiminnan välttämiseksi noudatimme yleistä huolellisuutta, käytimme menetelmiä, joihin tutkimustaitomme riittivät ja käytimme vain lähteitä, jonka sisällön ymmärsimme. Tutkittavien anonymiteetin säilyttämiseksi huolehdimme, että säilytimme tutkimusaineistoa huolellisesti ja pohdimme anonymiteettia myös tulosten esittämisessä. (Vilkkä 2015, 41–53.)

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa avoimuus tutkimuksen prosessista ja sen vaiheista, edelleen muiden ja aiempien tutkimusten kunnioittaminen, sekä etenkin tutkittavien ihmisten, sekä heidän asiansa kunnioittaminen. (Kuula 2006, 34–35.) Haastattelviemme aiheet ovat arkaluontoisia, kun on kyse henkilökohtaisesta asiasta, heidän elämäntilanteestaan työttömänä ja heidän sosiaalieluksistaan. Kuula korostaa, että arkaluontoisuuden kokemus ja toisille aiheesta puhuminen voi olla haastavampaa kuin toisille. Haastatteluihin, sekä tutkijan että tutkittavan rooleihin liittyy omanlaisensa valta-asema. Vuorovaikutustilanteet eivät kuitenkaan ole ennakoitavissa ja kun kyse voi olla arkaluontoisesta asiasta, riippuu tutkijan antamasta luottamuksesta, miten avoimesti tutkittava kertoo asiastaan. (Kuula 2006, 135–139.) Toteutimme haastattelut puhelimitse, mikä oli luottamuksen kannalta haastavampaa kuin ehkä normaali kasvojen tapahtuva haastattelutilanne olisi. Mielestämme onnistuimme kuitenkin haastattelemaan rennosti keskustellen myös puhelimitse ja saimme hyvän aineiston.

Kuula huomioi myös tutkittavien informoinnin, jonka toteutimme haastateltaville jaettavan saatekirjeen muodossa. Tähän tutkimuksesta etukäteen tiedottamiseen liittyy vahvasti yksityisyyden kunnioittaminen, itsemääräämisoikeus ja luottamuksellisuus. Tutkittavan täytyy tietää mihin on antamassa tietoa ja miten sitä tietoa käsitellään, käytetään ja säilytetään. Tutkittavalla tulee olla etukäteen tietoa tutkimuksesta, jotta hän osaa arvioida, onko mielekästä antaa itsestään mahdollisesti arkaluonteistakin tietoa. Kerroimme saatekirjeessä tutkimuksen tarkoituksesta tuoda heidän äänensä asiakkaina kuuluville ja tavoitteena on työllisyyspalveluiden kehittäminen. Luottamuksellisuuteen kuuluu luvatus asian kuten sopimusten pitäminen. (Kuula 2006, 64–65.)

Luotettavuuden arviointiin on erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja, joista tässä käytetään laadullisen tutkimuksen yleisiä luotettavuuskriteerejä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerit ovat Kylmän ja Juvakan mukaan seuraavat: Uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys, siirrettävyys. Uskottavuudella tarkoitetaan tutkimustulosten ja tutkimukseen osallistuvien näkökulman yhteneväisyydestä, että tutkimustulokset vastaavat tutkittavaa asiaa ja se on osoitettavissa. Uskottavuutta vahvistaa tutkimukseen käytetty aika, sitä tulee käyttää riittävästi haastateltavan näkökulman ymmärtämiseen. Teimme tutkimuksen ennalta mietityn aikataulun mukaisesti. Vahvistettavuus edellyttää koko tutkimuksen ajan huolellista kirjaamista niin, että toinen tutkija voi ymmärtää, miten me tutkijoina olemme tehneet valintoja tutkimusprosessin ajan ja miten tutkimustuloksiin on päästy. Refleksiivisyys vaatii tutkijalta tietoista itsensä tuntemista tutkijana, kuinka vaikuttaa tutkimusprosessiin tai aineistoon. Tämä tutkimus on opinnäytetyö, joten tällöin meistä olennaiset lähtökohdat olivat opiskelijan rooli osana tutkijaa ja yhteydet tutkittavaan ilmiöön. Siirrettävyys tarkoittaa tutkimustulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. Tulosten siirrettävyyden arvioimiseksi tutkimuksesta on annettava riittävästi kuvailevaa tietoa haastateltavista ja ympäristöstä. (Kylmä & Juvakka 2007, 127–134.) Olemmekin pyrkineet kuvailemaan Vaalaa kuntana tilastojen sekä kunnan työntekijöiden tietojen pohjalta. Jotta pienessä kunnassa tehtyjen haastateltavien anonyymiteetti säilyisi, emme voi tuoda haastateltavista julki kuin yleisiä piirteitä.

Tutkimusmenetelmien tulisi vastata sitä todellisuutta, jota tutkija kuvittelee tutkivansa. Haastateltavat saattavat ymmärtää tutkittavan asian toisin kuin me tutkijoina olemme sen ajatelleet. Sen vuoksi on tärkeää, että valmistauduimme tarvittaessa selittämään keskeiset käsitteet haastateltavalle. Haastattelun teemojen huolellinen pohdinta auttoi pitämään katseen haastateltavan näkökulmassa. (Hirsjärvi ym. 2004, 231–233.)

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Toteutimme neljä haastattelua, joiden vastaukset analysoimme teemoittamalla. Tässä kappaleessa kerromme tutkimuksen tulokset teemojen kautta. Teemoiksi muodostuivat kokemukset ja käsitykset saadusta ja toivotusta tuesta sekä nykytilanne palvelujen ja tuen suhteen. Tutkimustehtävät kulkevat mukana myös teemoissa. Ensimmäisenä tutkimustehtävänä oli ”Millaisia kokemuksia Vaalan työllisyyspalveluihin osallistuneilla pitkäaikaistyöttömillä on saamastaan tuesta?” Pääteeman kokemukset ja käsitykset saadusta ja toivotusta tuesta alateemana ovat kuntouttavan työtoiminnan merkitys yhteisönä, tunne avun saamisesta tarvittaessa, syyt työttömyydelle ja epävarmuus tulevaisuudesta. Toisena tutkimustehtävänä meillä oli ”Minkälaista tukea Vaalan työllisyyspalveluihin osallistuneet pitkäaikaistyöttömät asiakkaat olisivat toivoneet?”. Näihin vastaa enemmän toinen pääteema ”Nykytilanne palvelujen ja tuen suhteen”, jonka alateemoina käsittelemme mitä palveluita haastateltavat nyt saavat, työpajan näkyvyyttä ja kehittymistä, sekä maalaiskunnan erityispiirteitä palveluihin liittyen.

7.1 Kokemukset ja käsitykset saadusta ja toivotusta tuesta

Halusimme tuoda opinnäytetyössämme esiin haastateltavien kokemukset saaduista työllisyyspalveluista sekä toiveet siitä minkälaista tukea he olisivat halunneet saada työllistymistä edistämään. Halusimme myös syventyä aiheeseen teemahaastattelulla kuulemalla nimenomaan heidän omia kokemuksiansa ja käsityksiä saamastaan tuesta. Haastatteluissa Vaalan kunnan palveluista nostettiin esiin kuntouttava työtoiminta sekä Vaalan kunnan hankkeet työllistymiseen liittyen. Haastatteluissa nousi myös esiin Vaalassa vuosina 2017–2020 toiminut Työkykyä ja hyvinvointia luonnosta -hanke. Kuntouttavan työtoiminnan merkitys sosiaalisena ja henkisenä tukena nousi esille haastatteluista. Haastatteluista välittyi kuntouttavan työtoiminnan ja hankkeen hyvä yhteishenki.

Haastattelujen myötä kävi ilmi, että haastateltavat ovat saaneet tarvittaessa apua tukitoimenpiteistä, eri palveluista sekä palveluiden työntekijöiltä. Haastateltavien kokemus oli, että he saivat tukea laajasti eri asioissa, esimerkiksi työttömyyden ulkopuolelle liittyviin asioihin, kuten omaan henkisen hyvinvoinnin tukemiseen liittyen. Tukea saatiin fyysiseen, sosiaaliseen sekä psyykkiseen hyvinvointiin liittyen.

Haastatelluilla oli saattanut olla ennen palveluiden löytymistä epävarmuuden ja hukassa olemisen tunnetta, kun ei ollut vielä tietoa työllisyyspalveluiden tarjoamasta tuesta tai tukimahdollisuuksista. He saivat kokemuksen siitä, että kun osallistui edes yhteen palveluun, niin arjen asiat alkoivat sujumaan paremmin. Yhdestä palvelusta asiakas voidaan ohjata muihin tarpeellisiin palveluihin. Haastateltavat eivät nostaneet esiin toiveita tuen suhteen. Kaiken kaikkiaan haastateltavat tuntuivat olevan tyytyväisiä saamaansa tukeen työllisyys- sekä muissa palveluissa.

Haastatteluissa ilmeni, että työttömyyteen vaikuttavia tekijöitä on useita. Näitä olivat esimerkiksi ajokorttittomuus, ikä sekä terveydelliset syyt. Haastattelujen myötä tuli myös ilmi, että peruskoulun jälkeinen kouluttamattomuus voi olla yksi taustatekijä työttömyydelle.

7.2 Nykytilanne palvelujen ja tuen suhteen

Haastattelussa oli tärkeää saada selville mitä palveluita tutkittavat käyttävät tai ovat aiemmin käyttäneet, koska tutkimustehtävämme keskittyvät palveluiden tarjoamaan tukeen. Haastatteluissa kävi ilmi, että Vaalan kunnan tarjoamaan kuntouttavaan työtoimintaan on osallistuttu. Haastateltavilla on myös asiakassuhteita terveydenhoitopalveluihin.

Kuntouttavan työtoiminnan paja auttaa asiakkaitaan monenlaisissa haasteissa kuten Kelan lomakkeiden täyttämässä tai auton talvirenkaiden vaihtamisessa. Haastateltavat kokevat, että pajan työntekijöitä on helppo lähestyä sekä heiltä on helppo pyytää ja saada tukea. Palveluohjaus on koettu hyödyllisenä, mutta palveluita on myös osattu etsiä itse. TE-toimistosta tukea on saatu erityisesti työnhakuun ja siihen liittyvissä asioissa. Tukea on saatu myös kolmannen sektorin toimijoilta.

Haastatteluista nousi esille haastateltavien toive siitä, että työpalvelut olisivat näkyvämpiä. Haastateltavien kokemus palveluiden löytymisestä ja palveluihin pääsemisestä vaihtelee tilannekohtaisuuden, terveydentilan ja tiedonhakutaitojen myötä. Kokemukset työttömyyden alkuvaiheista vaihtelevat hukassa olemisesta ja stressistä nopeasti saatuihin palveluihin ja onnistumisen kokemuksiin.

Yleisesti maalaiskunnan vaikeuksina tulivat esille ajokortittomuus ja julkisen liikenteen puute. Näiden lisäksi etäisyydet vaikeuttavat kulkemista. Työllistymisen puutteena koetaan myös, ettei ole mitään haettavia ja mahdollisia työpaikkoja, jotka vastaisivat osaamista.

Haastatteluista tuli esille kokemus siitä, että oma elämä on asettunut Vaalaan ja siellä halutaan työttömyydestä huolimatta pysyä. Haastattelussa nousi esille myös maalaiskunnan kotoisuus, että haastateltavat kokevat Vaalan omaksi paikakseen. Töiden perässä muuttamista pidettiin epätodennäköisenä. Haastateltavat kokivat tärkeänä sen, että heille mahdollistettaisiin asiointi eri palveluissa kasvotusten Vaalassa, koska kaikilla ei ole mahdollista liikkua Vaalan ulkopuolelle asioimaan.

Maalaiskunnan hyötyinä sen sijaan koettiin henkilökohtaisen palvelun saaminen. Haastateltavat kokivat, että työntekijöillä on hyvin aikaa keskittyä ja perehtyä yhden asiakkaan asioiden hoitamiseen. Kuntoutumiselle annetaan aikaa ja sitä myötä on mahdollisuus aidosti kuntoutua. Yhteenvedona voidaan sanoa maalaiskunnan hyödyistä ja haitoista, että vaikka palveluita olisi maalaiskunnassa vähän saatavilla, niin ne koetaan tärkeinä ja laadukkaina.

7.3 Johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimustehtävämme käsitteli saatua tukea. Haastateltavat ovat saaneet fyysistä, sosiaalista sekä psyykkistä tukea työllisyyspalveluilta työllisyyteen sekä työllisyyden ulkopuolelle sijoittuvissa asioissa. Haastateltavat kokivat saavansa nykyisistä käyttämistään palveluista paljon tukea ja apua elämäntilanteeseensa. Palvelujen myötä haastateltavat ovat saaneet tunnetta osallisuudesta. Osallisuus ehkäisee syrjäytymistä sekä vahvistaa ihmisten sosiaalista hyvinvointia. Osallisuus tarkoittaa mukanaoloa, vaikuttamista sekä yhteisöön osalliseksi pääsemistä. (STM 2020d, viitattu 28.9.2020.)

Haastatteluissa tuli ilmi, että nykyisten palveluiden säilymistä toivotaan kovasti. Tärkeänä pidetään palveluiden laatua ja että työntekijällä on aikaa antaa tukeaan kuntoutujalle. Palveluita tulee toki kehittää koko ajan muuttuvan maailman mukana, mutta se on aina positiivista, jos asiakkaat ovat tyytyväisiä tarjolla oleviin palveluihin. Olemassa olevista palveluista haastatteluissa nousi esille erityisesti Vaalan kunnassa toimiva kuntouttava työtoiminta sekä Työkykyä ja hyvinvointia -hanke, joista haastateltavat kokivat saavansa tuen arkeensa.

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalvelu, jonka tavoitteena on ehkäistä työttömyyden aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia asiakkaan toimintakykyyn, vahvistaa elämän- ja arjenhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä ja ehkäistä syrjäytymistä. Kuntouttavaa työtoimintaa saavat henkilöt, jotka eivät voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön erilaisten henkilökohtaisten toimintakyvyn rajoitteiden takia. (STM 2020c, viitattu 24.9.2020.) Työkykyä ja hyvinvointia luonnosta -hanke päättyi huhtikuussa 2020. Hankkeen kohderyhmänä olivat pitkäaikaistyöttömät, työttömyysuhan alla olevat sekä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat henkilöt. Hankkeen tarkoituksena oli luoda Vaalaan uudenlainen työllisyydenhoidon toimintatapa. Toimintatavan tarkoituksena oli saada pitkäaikaistyöttömät sekä syrjäytymisuhan alla olevat henkilöt mukaan toimintaan sekä löytää hankkeeseen osallistujille jatkopolku elämään huomioiden asiakkaan ominaisuudet kokonaisvaltaisesti. Hankkeen tavoitteena oli parantaa toiminta- ja työkykyä asiakkailta, jotta he voisivat työllistyä esimerkiksi palkkatuella. Hankkeen toiminnassa hyödynnettiin Vaalan luontoa, lähipalveluja ja yrityksiä. Hankkeessa käytettiin menetelminä työvalmennusta, ryhmävalmennusta, koulutusta sekä viriketoimintaa. (Vaalan kunta 2020d, viitattu 24.9.2020.)

Toinen tutkimustehtävämme käsitteli toivottua tukea. Nykyisiä palveluita ja niistä saatavaa tukea pidetään riittävänä, mutta palveluiden pariin löytämisessä sekä palveluiden näkyvyydessä olisi kehitettävää. Pienessä maalaiskunnassa palveluita ei ole saatavilla niin laajasti kuin isommilla paikkakunnilla. Kuitenkin olemassa oleviin palveluihin ollaan tyytyväisiä ja palveluista saatu tuki koetaan laadukkaana sekä tärkeänä. Tämän tutkimustehtävän myötä, haastateltavat eivät osanneet eritellä toiveita tukeensa tulevaisuudessa Vaalan kunnalta.

Haastattelemamme Vaalan kunnan työllisyyspalveluiden asiakkaat olivat pääasiassa tyytyväisiä saamaansa tukeen. Työllisyyspalveluilta saatu tuki oli monipuolista sekä tukea saatiin monenlaisiin asioihin. Toiveita tuen suhteen haastateltavilla ei ollut. Asiakkaat olivat lähes täysin tyytyväisiä saamiinsa palveluihin.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemuksia heidän saamastaan tuesta työllisyyspalveluihin osallistumisen aikana sekä kuvailla minkälaista tukea asiakkaat toivovat saavansa. Toteutimme tutkimuksen haastatteluina Vaalan kunnalle tilaustyönä. Opinnäytetyön idea muodostui Vaalan kunnan työntekijöiden kanssa yhteistuumin. Opinnäytetyön prosessin aikana pääsimme syventymään työttömyyden ilmiöön. Kaikilla meillä oli hyvä käsitys siitä, mitä työttömyys on tänä päivänä. Oli kuitenkin mielenkiintoista tutkia aihetta syvemmin ja kuulla kokemuksia työttömiltä.

Tämä oli meille kaikille ensimmäinen ammattikorkeakoulutasoinen opinnäytetyö, jonka teimme. Koimme, että suunnitelman teko oli vaikea aloittaa, koska sen tekemiseen liittyviä kursseja ei ollut ollut opinnoissamme siihen mennessä. Meillä ei ollut mielestämme hyvää pohjaa siihen, että minkälainen suunnitelman tulisi olla sisällöltään. Koimmekin suunnitelman teon vaikeimmaksi osuudeksi opinnäytetyöprosessin aikana ja siihen meni enemmän aikaa kuin oletimme. Kuitenkin hyvin tehty suunnitelma helpotti itse raportin tekoa huomattavasti.

Päätimme opinnäytetyön prosessin alusta alkaen, että emme jaottele työtä sen suuremmin vaan kaikki työstävät kaikkia alueita. Tämä oli toimiva tapa tehdä opinnäytetyötä. Saimme tehtyä opinnäytetyötä asettamassamme aikataulussa. Kun saimme suunnitelman valmiiksi, lähti raporttimme kirjoittaminen rullaamaan hyvinkin sutjakasti eteenpäin. Kesän ajan pidimme taukoa ja syksyllä jatkoimme työstämistä. Välillä meillä oli haasteita löytää kaikille sopivia aikoja, milloin voisimme tehdä raporttia yhdessä. Etäyhteyksien kuten Microsoft Teamsin avulla pystyimme joustavasti työskentelemään yhdessä. Yhteistyömme on ollut pääosin sujuvaa ja mutkatonta. Voimavaroiksi työskentelyn aikana voimme nostaa esille avoimen työryhmän, niin tämän opinnäytetyön tekijöiden kesken kuin myös tilaajan ja koulun kanssa.

8.1 Oppimistavoitteet

Yhtenä oppimistavoitteenamme oli, että Vaalan kunta voisi hyödyntää tutkimuksemme tuloksia omien palveluiden kehittämisessä sekä työntekijät voisivat saada uusia näkökulmia työhönsä. Haastateltavat kertoivat haastatteluissa kokemuksiaan sekä myös kehitysideoita palveluista, mitä

he ovat käyttäneet. Kehitysideoita ei tullut kovin paljoa, sillä haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä saamiinsa palveluihin. Kuitenkin koemme, että työntekijät voivat hyödyntää asiakkaiden vähäisiäkin ideoita työssään.

Yksi aihe mikä nousi esiin toiveita kysyessä, oli palvelujen näkyvyys. Palveluita on ollut vaikea löytää. Palvelut voisivat siis olla näkyvämpiä. Mahdollisesti työllisyyspalveluita voisi mainostaa enemmän esimerkiksi TE-toimiston toimipisteellä tai sosiaalisessa mediassa. Nykyään sosiaalinen media on tehokas tapa saada mahdollinen asiakaskunta palveluiden pariin.

Sosiaalialan kompetensseissa tavoitteemme sopivat sosiaalialan eettiseen osaamiseen sekä sosiaaliseen palvelujärjestelmäosaamiseen. Opimme raportin teon myötä ja etenkin haastattelujen myötä toimimaan sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaan. Alla onkin kuvattu tarkemmin haastattelujen toteuttamista ja siitä syntyneitä pohdintaa.

Tavoitteenamme oli oppia luomaan teemahaastattelu sekä oppia analysoimaan haastattelun tuloksia eettisesti. Teemahaastattelu oli käsitteenä uusi meille kaikille. Jouduimme hiomaan kysymyksiä useampaan kertaan ennen kuin löysimme oikeat teemat ja kysymykset. Teemojen pohdinnassa oli tärkeää pitää koko ajan tutkimustehtävät mielessä aivan kuten koko opinnäytetyönprosessin ajan. Kun käsitelimme tuloksia raportissa, oli tärkeää, että haastateltujen anonymiteetti säilyisi. Jouduimme muokkaamaan tekstiä useampaan kertaan työn edistyessä. Aluksi jaottelimme haastateltavien vastaukset omiin kappaleisiin, mutta opettajien palautteen myötä kirjoitimme yhteenvedon kaikista haastateltavista. Yhteenvedosta haastateltavia ei voi tunnistaa niin helposti. Anonymiteetin säilyttäminen oli yllättävän haastavaa. Kun on kyse pienestä kunnasta, voidaan pienistäkin asioista tunnistaa henkilöt.

Meillä oli valmiiksi laaditut kysymykset haastatteluun, mutta keskustellessa esiin saattoi nousta uusia avoimia kysymyksiä ja haastateltavat kertoivat avoimesti kokemuksistaan. Annoimme haastateltaville aikaa kertoa omista kokemuksistaan. Välillä kerronta meni paljonkin aiheen vierestä, mutta emme pysäyttäneet haastateltavaa. Näin pystyimme tuomaan esille sen, että asiakkaan kuulluksi tuleminen on tärkeää. Oppimistavoitteenamme oli korostaa asiakkaan kuulluksi tulemisen tärkeyttä. Meidän koko opinnäytetyömme raportti perustuu asiakkaan kuulluksi tulemiseen ja se tulee ilmi jo raportin otsikossa. Halusimme tuoda opinnäytetyöllä esiin asiakkaan näkökulmaa, toiveita ja kokemuksia.

Toimme opinnäytetyössä esille minkälaista tukea haastateltavat ovat saaneet ja että heille ei noussut esiin toiveita tuen suhteen. Näitä seikkoja tarkastelemme tulokset kohdassa.

Haastateltavat osasivat hyvin sanoittaa kokemuksiaan. Melkein kaikki haastateltavat mainitsivat lähipiiriltä kuten perheeltä ja ystäviltä saadun tuen tärkeyden. Perhe ja ystävät tuntevat ihmisen paremmin kuin kukaan, ja näin ollen haastateltavat kokivat, että lähipiiri osaa auttaa ongelmissa. Lähipiiriltä saatu tuki oli enemmänkin henkistä tukea kuin fyysistä tukea. Vaikeassa elämäntilanteessa läheisten tuki onkin tärkeämpää kuin mikään muu. Haastateltavat olivat hyvin tyytyväisiä palveluista saatuun tukeen. Vaalassa päättyi vuonna 2020 Työkykyä ja hyvinvointia luonnosta – hanke. Työkykyä ja hyvinvointia luonnosta -hankkeen jälkeen Vaalassa on alkanut toinen hanke nimeltä VERTY - Vertaistukea, työllisyyden ja hyvinvoinnin edistämistä yhdessä. VERTY-toiminnan tarkoitus on pyrkiä löytämään työttömät, saada heidät palveluiden piiriin sekä kokoamaan heille sopiva palvelukokonaisuus helposti löydettäväksi. (Vaalun kunta 2020e, viitattu 27.9.2020.) Mielestämme tämä hanke vastaa haastatteluistakin esille tuleviin haasteisiin työttömyyden alkutaipaleella, kuten miten uusia asiakkaita voisi saada palveluiden piiriin.

Kaiken kaikkiaan koemme, että suoriuduimme hyvin laatimistamme tavoitteista sekä voimme olla tyytyväisiä lopulliseen raporttiin. Mikäli vastaavia tutkimuksia tehdään tulevaisuudessa, voisi vertailevana tutkimuksena tuoda esiin työntekijöiden näkökulmia kyseisestä aiheesta.

LÄHTEET

Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus. 2019. Pohjois-Pohjanmaa - työllisyyskatsaus syyskuu 2019. Viitattu 28.11.2019, http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/39485749/Tkat_FI_syyskuu_2019.pdf/369c481e-eee7-41a1-ba2f-695b54f2cc2c.

Hanketoimijan käsikirja – hankkeen suunnittelu, hakeminen, toteuttaminen ja päättäminen. 2016. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma. Viitattu 8.9.2020, <https://www.pomovast.fi/Site/Data/888/Files/hanketoimijan%20kaesikirja.pdf>

Hannukainen, M. 2020. Työllistämiskoordinaattori, Vaalan kunta. Skype haastattelu, 26.2.2020. Tekijän hallussa.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Jokiranta, H., Kananoja, A. & Niiranen, V. 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka – osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Juva: WS Bookwell Oy.

Kerätär, R. & Karjalainen, V. 2010. Pitkäaikaistyöttömillä on runsaasti hoitamattomia mielenterveyshäiriöitä. Alkuperäistutkimus 12.11.2010 Lääkärilehti 45/2010 vsk 65 s. 3683–3690. Viitattu 22.1.2020, <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/pitkaaikaistyottomilla-on-runsaasti-hoitamattomia-mielenterveyshairioita/>

Kumpusalo, E. 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laasanen, O., Boltar, L., Liimatainen, A. & Forssén S. 2019. Tuetun työllistymisen malli pitkäaikaistyöttömille, Kuntouttavan työn uudistajat (KUTU) -hankkeen loppuraportti. Helsinki: Kuntoutussäätiö. Viitattu 22.1.2020 & 14.2.2020, <https://kuntoutussaatio.fi/assets/files/2019/04/KUTU-ty%C3%B6seloste-58.pdf>

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 1366/2014

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189

Machin, S. & Manning, A. 1998. The Causes and consequences of Long-Term unemployment in Europe. London: Centre for economic performance.

Mattila-Holappa, P., Yli-Kaitala, K., Hult, M. & Räsänen, K., 2018. Lääkärilehti 42/2018 vsk 73. 2421–2426. Viitattu 22.1.2020. <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/site/assets/files/0/47/76/677/sll422018-2421.pdf>

Parpo, A. & Stakes. 2007. Työllistymisen esteet.

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016. Viitattu 12.12.2019, <https://www.innokyla.fi/web/verkosto1167849/sosionomi-amk-kompetenssit-socionom-yh-kompetenser-hyvaksytyty/godkanda-kuopio-29.4.2016>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2013. Kirje- Työttömien terveydenhuollon järjestäminen. Viitattu 8.9.2020, <https://stm.fi/documents/1271139/1365032/Ty%C3%B6tt%C3%B6mien+terveydenhuollon+j%C3%A4rjest%C3%A4minen/3b1979ea-c36c-4114-9399-6c45e49b40b1/Ty%C3%B6tt%C3%B6mien+terveydenhuollon+j%C3%A4rjest%C3%A4minen.pdf>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2020a. Sosiaali- ja terveyspalvelut – Mielenterveyspalvelut. Viitattu 8.9.2020, <https://stm.fi/mielenterveyspalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020b. Sosiaali- ja terveyspalvelut - Työttömien terveyspalvelut. Viitattu 6.9.2020, <https://stm.fi/tyottomien-terveyspalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020c. Sosiaali- ja terveyspalvelut – Kuntouttava työtoiminta. Viitattu 24.9.2020, <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020d. Hyvinvoinnin edistäminen - Osallisuuden edistäminen. Viitattu 28.9.2020, <https://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301

Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas. 2015. Viitattu 27.2.2020, https://stm.fi/documents/1271139/1408010/Sosiaalihuoltolaki_soveltamisopas.%20pdf/70e03ede-22be-4d14-bc54-ad3c37ebc7f1

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Suomen mielenterveysseura 2020. Työttömyys - Työttömyys voi aiheuttaa epävarmuutta elämään. Viitattu 24.9.2020, <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/ty%C3%B6tt%C3%B6myys-voi-aiheuttaa-ep%C3%A4varmuutta-el%C3%A4m%C3%A4n#:~:text=Jo%20ty%C3%B6tt%C3%B6myyden%20uhka%20kuormittaa%20ihmist%C3%A4,ep%C3%A4onnistumisen%2C%20vihan%20sek%C3%A4%20h%C3%A4pe%C3%A4n%20tunteita.>

Tie työelämään 2020. Hankkeita. Viitattu 8.9.2020, <https://tietyoelamaan.fi/hankkeet-ja-projektit/>

Tilastokeskus 2019. Tilastokeskuksen PxWeb tietokannat – 11lj -- Väestörakenteen ennakkotiedot alueittain, 2019M01*-2019M11*. Viitattu 22.1.2020, http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vamu/statfin_vamu_pxt_11lj.px/

Tilastokeskus. 2020. Tietoa tilastoista - käsitteet. Viitattu 17.1.2020, <https://www.stat.fi/meta/kas/pitkaaikaistyot.html>.

TE-toimisto. 2020. Tukea työllistymiseen. Viitattu 17.1.2020, https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/index.html

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Toimintakyky - Mitä toimintakyky on? Viitattu 5.12.2019 & 13.12.2019, <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Hyvinvointi ja terveyserot -Työllisyys. Viitattu 13.1.2020 & 8.9.2020, <https://thl.fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>

Toivonen, E. 2009. Sosiaalinen tuki: Vertaileva tutkimus suomalaisten ja yhdysvaltalaisien nuorten saaman sosiaalisen tuen määrästä ja merkityksestä. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto. Viitattu 22.1.2020 & 4.2.2020, <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80796/gradu03704.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:12. 2019. Pitkäaikaistyöttömissä on työvoimapotentiaalia. Viitattu 22.1.2020, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161390/TEM_12_2019_Pitkaaikaistyottomissa.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö 2019. Työllisyyskatsaus marraskuu 2019. Viitattu 22.1.2020, <https://www.temtyollisyyskatsaus.fi>

Työterveyslaitos. 2020. Työelämätiето - työkyky ja työkyvyttömyys. Viitattu 13.1.2020, https://www.tyoelamatieto.fi/#/fi/themes/work_ability

Työttömyysturvalaki 1290/2002

Vaalan kunta. 2020a. Tietoa Vaalasta. Viitattu 22.1.2020, <http://www.vaala.fi/sivu/fi/kuntainfo>.

Vaalan kunta. 2020b. Sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Viitattu 22.1.2020, http://www.vaala.fi/sivu/fi/palvelut/sosiaali-ja_terveyspalvelut/

Vaalan kunta. 2020c. Palvelut työttömille ja työnhakijoille. Viitattu 27.2.2020 & 3.5.2020, <https://www.vaala.fi/hyvinvointi/hyvinvointipalvelut/palvelut-tyottomille-ja-tyonhakijoille/>

Vaalan kunta 2020d. Työkykyä ja hyvinvointia luonnosta – hanke. Viitattu 24.9.2020, <https://www.vaala.fi/hyvinvointi/hyvinvointipalvelut/palvelut-tyottomille-ja-tyonhakijoille/tyokyky-ja-hyvinvointia-luonnosta-hanke/>

Vaalan kunta 2020e. Tule mukaan VERTY-toimintaan! Viitattu 27.9.2020, <https://www.vaala.fi/hyvinvointi/hyvinvointipalvelut/palvelut-tyottomille-ja-tyonhakijoille/verty-hanke/>

Vahtera, J. & Pentti, J. 1995. Voimavarat, terveys ja työelämän murros. Helsinki: Hakapaino Oy.

Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019 - Osallistava ja osaava Suomi. Viitattu 4.2.2020, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: Bookwell Oy.

Hei!

Olemme kolme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Oulun ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Vaalan kunnalle työllisyyspalveluista. Opinnäytetyömme myötä Vaalan kunta pystyy kehittämään työllisyyspalveluitaan. Saat tämän saatekirjeen, koska olet ollut tai olet parhaillaan Vaalan kunnan työllisyyspalveluissa asiakkaana.

Haluamme haastatella teitä pitkäaikaistyöttömiä ja kuulla minkälaisia kokemuksia teillä on saamastanne tuesta työllisyyspalveluissa. Haluamme myös kuulla minkälaisia toiveita teillä on palvelujen suhteen. Ei ole oikeita, eikä vääriä vastauksia, kun on kysymys omasta kokemuksesta ja mielipiteestä.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastattelujen vastaukset käsitellään anonymisti ja luottamuksellisesti. Opinnäytetyöraportistamme ei pysty tunnistamaan yksittäistä haastateltua henkilöä.

Haastattelun vastaukset analysoidaan ja avataan opinnäytetyössämme. Valmis opinnäytetyö julkaistaan loppuvuodesta 2020 sähköisesti osoitteessa www.theseus.fi, josta se on luettavissa.

Haastattelut toteutetaan 2020 huhti-toukokuun aikana puhelimitse tai skype-yhteydellä. Mikäli olet kiinnostunut osallistumaan haastattelututkimukseemme, otathan yhteyttä työllistämiskoordinaattoriin Markku Hannukaiseen, markku.hannukainen@vaala.fi.

Ystävällisin terveisin,
Stella Olamba N'Djeka
Maijaleena Seppälä
Aila Pirkola

Mikäli haluat lisätietoja tai kysyä jotakin, voit ottaa yhteyttä seuraavaan sähköpostiosoitteeseen: o7olst00@students.oamk.fi

Taustatiedot

Ikäsi?

Sukupuolesi?

Kauanko olet ollut työttömänä?

Käsitykset ja kokemukset

Mikä mielestäsi johti työttömyyteen?

Mikä on ollut mielestäsi esteenä työllistymiselle?

Kun jäit työttömäksi, saitko heti tukea työllisyyspalveluista? Minkälaista?

Minkälaisissa asioissa tarvitset tukea työllisyyspalveluilta?

Onko sinun helppoa hakea itse palvelua/tukea?

- Ei -> Mitkä asiat mielestäsi rajoittavat tuen hakemista?
- Kyllä -> Mitä tukea olet hakenut itse?

Nykytilanne

Missä palveluissa käyt/mitä palveluita käytät? (Kuntouttava työtoiminta, TE-toimiston kurssit, sosiaalityö, lääkäri, mt-palvelut, päihdepalvelut jne.)

Kuinka usein saat palvelua/käyt palvelussa, jossa saat tukea?

Saatko tukea elämänhallinnan eri toiminnoissa? Esimerkiksi asioista huolehtiminen, arjen tehtävistä selviytyminen. Minkälaista?

Minkälaista tukea toivot saavasi? Minkälainen tuki edistäisi työllistymistäsi?